

ÚLOHA ÚČTOVNÝCH INFORMÁCIÍ V PRÁCI ZNALCA Z OBLASTI PODNIKOVÉHO HOSPODÁRSTVA

Účtovná evidencia patrí medzi najvýznamnejšie zdroje informácií využívané v procese ohodnocovania podniku, jeho častí, či majetkových zložiek. Rozsah, forma, stupeň podrobnosti a spôsob vedenia účtovníctva sú spravidla v rôznej miere regulované štátom a profesijnými organizáciami z oblasti účtovníctva, a diferencované v závislosti od právnej formy podnikania. Do metodiky účtovníctva sa premieta nielen jeho vlastná legislatívna úprava (zákon o účtovníctve, opatrenia ministerstva financií, metodické pokyny), ale množstvo ďalších právnych noriem a predpisov, ktoré je potrebné zohľadniť. Účtovníctvo tak nadobúda charakter multidisciplinárnej profesie a jeho fundované zvládnutie je náročnou činnosťou. Znalec využíva okrem účtovných i ďalšie cenné zdroje informácií, čím sa jeho činnosť ešte viac diverzifikuje, a tým stáva náročnejšou.

Využitelnosť účtovných informácií v procese vypracovania znaleckého posudku závisí nielen od bezproblémového prístupu znalca k relevantným účtovným informáciám, ale aj v správnom posúdení účtovno-ekonomických charakteristík so zreteľom na čas a v tomto čase platnú legislatívu, metodiku účtovníctva, ako aj pozíciu podnikateľského subjektu v konkrétnom ekonomickom prostredí.

Definovanie podkladov, ich zber, triedenie, preverenie a využitie v samotnom procese stanovenia hodnoty predstavuje významnú súčasť znaleckých úkonov a je základným predpokladom a podmienkou na vypracovanie znaleckého posudku na daný účel, v požadovanej kvalite a určenom termíne.

Pre kvalitné spracovanie posudku musí znalec z oblasti podnikového hospodárstva vyžadovať od posudzovaného subjektu minimálne tieto základné výstupy účtovníctva:

- hlavnú knihu,
- účtovné výkazy, t. j. súvahu a výkaz ziskov a strát,
- audit,
- prehľad o peňažných tokoch (cash flow),
- inventúrne súpisy a súpis majetku a záväzkov,
- daňové priznania s komentárom,
- podsúvahovú evidenciu,
- knihy analytickej evidencie,
- na podklade účtovníctva spracovanú analýzu dubiózneho majetku.

Prehľad vyššie uvedených informačných zdrojov, samozrejme, nie je vyčerpávajúci, napriek tomu je zjavné, že kladie na znalca nároky v podobe:

- solídneho zvládnutia metodiky účtovania (spôsoby vedenia účtovníctva, vyčíslenia výsledku hospodárenia, jeho úprav pre výpočet dane z príjmov, spôsoby oceňovania majetkových zložiek, odpisovania, tvorby rezerv, kurzových rozdielov, opravných položiek atď.),

- orientácie v legislatíve vzťahujúcej sa k danému prípadu,
- celkového prehľadu o ekonomickom dianí (ekonomická realita je mnohotvárna a dynamická veličina, pomerne rýchlo sa mení a s ňou sa menia aj podmienky, v ktorých podniku funguje),
- odbornej erudície v oblasti širšieho využitia účtovných dát v analýze finančnej situácie podniku.

Problematickosť práce s účtovnými informáciami hodnoteného subjektu je daná v prvom rade možnosťou použitia alternatívnych postupov, ktoré pripúšťa zákon, ako aj ich zmenami v čase, a tiež aproximáciou účtovného práva členských krajín kritériám EÚ a požiadavkám medzinárodnej harmonizácie účtovníctva. Postupné približovanie filozofie účtovníctva a infiltrácia unifikovaných postupov do národných účtovných systémov jednotlivých krajín je dôsledkom a súčasne nevyhnutným predpokladom prehlbujúcej sa medzinárodnej delby práce a globálneho charakteru svetovej ekonomiky.

Zásada pravdivého a verného zobrazenia skutočnosti v účtovníctve, ktorá sa premieta do požiadavky, aby účtovníctvo bolo vedené úplne, preukazným spôsobom, správne, zrozumiteľne a vo forme zaručujúcej trvanlivosť účtovných písomností minimálne po dobu archivácie stanovenú zákonom, nie je jedinou účtovnou zásadou, i keď má dominantnú pozíciu. Na druhej strane, znalec pracujúceho s účtovnými dátami zaujímajú skôr konkrétne prejavy uplatňovania účtovných zásad v hodnotenom podniku. Mimoriadnu pozornosť je potrebné venovať predovšetkým tým účtovným postupom, ktoré pripúšťajú určitú toleranciu, resp. poskytujú účtovníkovu priestor pre vlastné riešenie v medziach platného zákonodarstva. V tomto zmysle nie je možné uplatňovať v práci s účtovnou evidenciou univerzálnu šablónu, aj keby išlo o identické organizačno-právne formy podnikov fungujúcich v tej istej národnej ekonomike. Znalec musí vždy rešpektovať špecifiká konkrétneho podniku a zároveň uplatňovať systémový prístup k hodnoteniu. Ide o spôsob myslenia, riešenia alebo konania, ktorý chápe javy komplexne s ich vnútornými aj vonkajšími vzťahmi a súvislosťami. Týka sa vždy správania celého systému a vplyvu okolia na systém, a späť. Z toho vyplýva, že systémový prístup v znaleckej činnosti znamená komplexné a objektívne skúmanie a posudzovanie reálnej skutočnosti.

Ďalším kritickým faktorom v procese tvorby znaleckého posudku pri práci s účtovnými podkladmi je faktor času. Účtovné dáta sú vždy „zasadené“ do rámca konkrétnej legislatívy platnej v danom čase, kedy k skúmaniu a posudzovaniu dochádza. Novelizácie zákonov, príp. nové zákony môžu rozhodujúcim spôsobom ovplyvniť účtovné, daňové a iné podstatné skutočnosti súvisiace

s hospodářením podniku, preto sa okrem systémového prístupu uplatňuje aj separovaný prístup k informáciám za časovo ohraničený úsek podnikovej činnosti. Požiadavka objektivity a komplexnosti skúmania a posudzovania reality, ktorou sa riadi znalec, úzko korešponduje s uplatnením zásady objektivity účtovníctva, ktorá znamená, že jednotlivé ekonomické skutočnosti sa stávajú predmetom účtovných zápisov až vtedy, keď boli objektívne zistené, t.j. keď ich možno doložiť účtovným dokladom (zásada preukaznosti a dokumentácie).

Správne a precízne vedené účtovníctvo, ktoré efektívne využíva kontrolný mechanizmus metodiky podvojného účtovania, slúži ako pamäťový systém podniku a možnosti jeho využitia sú široké.

Osobitnú pozornosť v spracovaní účtovných informácií vyžadujú zložité účtovné prípady, ktoré majú náročnú metodiku účtovania. Ide napr. o účtovné prípady spojené s časovým rozlišovaním nákladov a výnosov, ktoré súvisia s akruálnym charakterom finančného účtovníctva a ďalšími dôležitými princípmi tejto účtovnej sústavy (zásada vymedzenia okamihu realizácie, deň uskutočnenia účtovného prípadu). Nevyhnutnosť časovo rozlišovať náklady a výnosy vyplýva jednak zo skutočnosti, že vo finančnom účtovníctve je nepretržitá, pokračujúca činnosť podniku rozdelená do presne vymedzených časových úsekov (účtovných období) a platí zásada, že náklady a výnosy podniku sa účtujú do toho obdobia, s ktorým časovo a vecne súvisia, jednak z časového nesúladu medzi nákladmi a výdavkami a výnosmi a príjmami. V našom účtovnom systéme tieto pojmy neznamenajú to isté, a nemusia sa ani časovo kryť. Inými slovami, nie každý náklad je súčasne aj peňažným výdavkom (a výnos peňažným príjmom). Keby tomu tak bolo, bol by výsledok hospodárenia vyčíslený ako rozdiel výnosov a nákladov podniku za účtovné obdobie totožný so stavom peňažných prostriedkov na konci tohto obdobia, t. j. s cash flow. V našich podmienkach je častou situáciou, kedy podnik na jednej strane vykáže za sledované obdobie kladný výsledok hospodárenia, ale na druhej strane je insolventný, pretože nemá dostatok pohotových prostriedkov k platbám.

Praktickou ukážkou časového rozlíšenia nákladov a výnosov je napr. účtovanie splátok finančného lízingu, čo predstavuje pomerne zložité účtovné postupy, účtovanie nájomného zaplateného alebo prijatého vopred, miezd za nevyčerpané dovolenky, nevyúčtovaných bankových úrokov, pohľadávok a záväzkov rôzneho druhu atď.

Zložitosť účtovania prinášajú aj príliš časté a nie vždy rozumné novelizácie daňových zákonov (zákon o dani z pridanej hodnoty, zákon o daniach z príjmov ...). V tejto súvislosti sa objavuje pojem daňové účtovníctvo, čo je v podstate efektívne využitie analytickej evidencie podvojného účtovníctva pre účely daňovej analýzy nákladov a výnosov. Náročnou záležitosťou je predovšetkým evidencia DPH zodpovedajúca požiadavkám práve platnej dikcie zákona, ale tiež transformácia hospodárskeho výsledku zisteného z podkladov účtovníctva na základ dane z príjmov. Pozornosť si zaslúži aj tvorba oprávok a opravných položiek k zložkám majetku, tvorba kurzových rozdielov a rezerv. Ide o oblasti, ktoré sú často upravované a v praxi nie vždy v súlade s legislatívou.

Exaktnosť účtovníctva je to, čo korešponduje s prácou znalca. Znalecký posudok musí byť exaktným, zákonmi podopreným dôkazom, nie jednoduchým tvrdením opierajúcim sa len o názor posudzovateľa. Dôležitým systémovým krokom je analýza daných skutočností, vecí a javov založená na kvalitných informáciách. Podľa P. F. Druckera predstavuje prístup k informáciám základný predpoklad úspechu podniku. To isté platí aj pre úspešnosť práce znalca.

LITERATÚRA

- [1] SZILÁGYI, M. – JURSIKOVÁ, A.: Podklady pre vypracovanie znaleckého posudku v ekonomických odboroch. In: Znalectvo č. 3/2001, s. 3–16. ISSN 1335-809X
- [2] SZILÁGYI, M. – SEDLÁKOVÁ, I.: Ekonomické a právne aspekty stanovenia všeobecnej podniku. Žilina, Žilinská univerzita 2002.